

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sabina Juršinič

Emancipacija množic skozi nenasilen upor

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sabina Juršinič

Mentor:izr. prof. dr. Andrej A. Lukšič

Emancipacija množic skozi nenasilen upor

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Hvala mentorjuizr. prof. dr. Andreju A. Lukšiču za napotke in pozitivno energijo.

Emancipacija množic skozi nenasilen upor

Besedilo vsebuje aktualizacijo teorije Hannah Arendt o množicah in jo naveže na nenasilne upore avtorja Gena Sharpa. Množice nastanejo primarno zaradi vzpostavitve nacionalne države, razpada razredne družbe in naraščajoče brezposelnosti. Politična ureditev v visoko atomizirani in buržoazni družbi jih naredi za apatične in apolitične do političnega vprašanj. Lahko se emancipirajo skozi nenasilen upor, ko se zavejo svoje moči in tega, da je določen sistem na oblasti samo toliko časa dokler ga množice podpirajo. Če mu odrečejo sodelovanje in poslušnost ter če organizirajo demonstracije, proteste in bojkote potem lahko zrušijo politični sistem z oblasti. Pomembno je, da režimu onemogočijo dostop do virov moči. Nenasilen upor je bolj učinkovit od nasilnega, ker poteka hitreje, sprejetih je več zahtev upornikov, slednji si pridobijo na svojo stran širši del populacije, mednarodno javnost in tudi pripadnike režima izmed vrst vojske, policije in birokracije.

Ključne besede: teorija množic, Hannah Arendt, nenasilen upor, razmerje politične moci.

The emancipation of the masses through nonviolent resistance

The text contains actualization of Hannah Arendt's theory of masses and it links it to the theory of Gene Sharp's nonviolent resistance. Masses arise primarily due to the establishment of nation state, decay class society and rising unemployment. Political system in a highly atomized bourgeois society makes them apathetic and apolitical for a political issues. Emancipation can be led through nonviolent resistance, when they realize that they have power and the fact that a particular system is in power only as long as the masses support it. If you give up to cooperation and obedience and if you organize demonstrations, protests and boycotts, they may breaking down the political system of government. It is important that the regime does not access to his sources of power. Nonviolent resistance is more effective than violent one, as has been accelerated, adopted several requirements for rebels, they gain to their side a wider section of the population, the international community and also members of the regime from military, police and bureaucracy.

Key words: theory of masses, Hannah Arendt, nonviolent resistance, balance of political power.

KAZALO

1 UVOD.....	6
2 METODOLOGIJA	9
3 MNOŽICE	10
3.1 Nastanek množic ob razpadu razredne družbe	10
3.1.1 Umetno ustvarjena brezrazredna atomizirana družba v Sovjetski zvezi	12
3.2 Odnos množic do političnih strank in obratno	14
3.3 Stik množic z drhaljo	16
3.4 Značilnosti množice in človeka iz množice	17
3.5 Osamljenost množic in sposobnost mišljenja	19
4 NENASILEN UPOR.....	21
4.1 Lociranje moči in šibkih točk političnega sistema	22
4.2 Strategije uveljavljanja moči množice.....	24
4.2.1 Sprememba razmerij moči	26
4.3 Strateško načrtovanje upora.....	27
4.3.1 Določanje strategije	28
5 SKLEP	31
6 LITERATURA	34

1 UVOD

Množice, ki so pred stoletjem nastale v Evropi in pretresle njeno politično realnost so danes spet aktualne, vendar v drugem okolju in obliki. Spreembe režimov v arabskem svetu t.i. arabska pomlad in protesti v drugih delih sveta imajo skupno jedro, to so množice. Če osvetlimo njihov nastanek, razvoj in značilnosti, potem lahko tudi razumemo različne nove pojave in gibanja, ki postajajo zdaj aktualna in prihajajo predvsem iz držav označenih za tretji svet. Množice so še posebej prisotne v sistemih, ki niso popolnoma demokratični, gre za razpon sistemov vse od avtokracije, diktature, totalitarizma in celo demokracij, slednje imajo zgolj bolj prefinjene načine za njihov nastanek. Politična oblast ljudi izolira in atomizira z namenom, da postanejo indiferentni ter apolitični do javnih zadev in zastopanja svojih interesov v državi. Ko govorimo o množicah imamo v mislih večjo populacijo ljudi, ki nastane kot posledica razpada razredne družbe, slabih gospodarskih ter ekonomskih razmer in kar je najpomembnejše, nima zastopstva političnih strank ali katerih drugih interesnih združenj npr. sindikatov.

Torej, kako oblast posameznike transformira v množico atomiziranih in odtujenih individuumov in jih s tem depolitizira, bom razložila v prvem delu naloge. Ker pa je moj cilj dati množicam pozitivno podobo, nasprotno zgodovinsko prevladujoči negativni, kar bom omenila pozneje, bom v drugem delu množice navezala na nenasilne tehnike upora. Zanima me, kako lahko množice zgenerirajo tok politične moči, ki jo nedvomno imajo in se je prej niso zavedale, ter tako na nenasilen način vržejo določeno politično ureditev kot se je to zgodilo npr. v Egiptu. Prav v navezavi na arabsko pomlad je zastavljen drugi cilj naloge, tj. aktualizacija politične misli Hannah Arendt natančneje njene teorije množic, ki je še vedno relevantna za razumevanje sodobnih množic s politološkega vidika.

Za avtorico Hannah Arendt, ki slovi kot najpronicljivejša teoretičarka 20. stoletja, sem se odločila tudi zato, ker njen pristop k raziskovanju težko uvrstimo, da ideološko nekam sodi, saj ga ni mogoče umestiti v katerikoli glavni političnoteoretski tok. Dejansko predstavlja upor proti glavnemu toku zahodne politične misli oz. njenemu dojemanj politike. Ta upor v mišljenju politike je pomemben za razumevanje sedanosti, saj glavni tokovi ignorirajo človeško delovanje, spontanost in sposobnost da začnemo na novo in iz tega izhajajočo odgovornost do mišljenja in sposobnosti razsojanja. Problemizira je povezavo med nemišljenja in političnim

nemišljem ter posledično sposobnost delovanja. Namesto trendov je analizirala dogodek, ki je osvetlil preteklost in pomagal za nazaj pojasniti elemente, ki so se v njem kristalizirali. Poskus razumevanja dogodka je videla kot potencial za politično delovanje, saj je povezan z delovanjem ljudi (Jalušič 2009, 18-28).

Njene napotke bom tako uporabila pri preučevanju teorije množic, ki ima kompleksno zgodovino v 19. in 20. stoletju politične misli. Socialisti so nanjo imeli pozitiven pogled, ravno nasprotno so liberalci in konzervativci v njej videli rušilca političnega reda in svobode. V analizi H. Arendt tudi prevlada negativna podoba, vendar je potrebno poznati biografijo, da bi poznali teorijo, kot trdi Karmen Šterk (2003), poleg biografskega pa tudi širši zgodovinski okvir. Njene ugotovitve glede množic niso odraz kake politične usmerjenosti, ampak iz preprostega razloga, množice so se res izkazale za nekaj negativnega, saj so podlegle populizmu vodje, niso zmogle artikulirati in politično aktualizirati svojih zahtev. Pomankanje politične kulture in izkušenj jih je pahnilo v režime, tipa diktature, avtokracije in totalitarizma. Vendar, da ne bomo pristranski tudi v zahodnih demokracijah se množice niso zmogle postaviti za svoje interese in so ostale na obrobju političnega prostora.

Na tem mestu je potrebno povedati, da se večina obstoječih analiz o množicah izteče oz. pride do zaključkov predvsem v navezavi na populizem in demagogijo. V tej nalogi se bom temu skušala izogniti, sicer ne v celoti saj je to potrebno omeniti kot njihovo značilnost, predvsem tistih prvotnih množic, ki jih opisuje H. Arendt. Vendarle moj pogled na množice seže v sedanost na dogodke kot so arabska pomlad, protesti v Španiji, nemiri v Londonu leta 2011 in drugje. Ravno zato bom skozi osamljenost in atomiziranost množic, kar je njihova poglobljena značilnost skušala raziskati potencialne političnega mišljenja in z njim povezanega delovanja. Pojma, ki sta tako blizu H. Arendt ju lahko zasledimo v sodobnih množicah, katere so se na nenasilen način organizirale in emancipirale.

V drugem delu naloge bom zato pisala o nenasilnih strategijah, ki so množicam v pomoč pri prevratu režima in katerih avtor je politični mislec Gene Sharp. Slednji je v času arabske revolucije zbudil veliko zanimanja, saj je s svojim Inštitutom Alberta Einsteina, katerega naloga je tudi svetovanje opozicijskim gibanjem, ki želijo spremembo režima, pred časom imel delavnice v Egiptu. Tamkajšni uporniki so tudi potrdili, da so uporabljali njegove napotke,

vendar je potrebno dodati, da so bili povsem neodvisni od kogarkoli in da spremembe niso bile vsiljene od zunaj. Sharp je tesno sodeloval tudi s srbskim gibanjem Odpor, ki mu je uspelo zrušiti Miloševićev režim in pa z gibanji v Burmi, Indoneziji, Tajski, Ukrajini, Zimbabveju, Bosni in Hercegovini, Tuniziji in Estoniji. Njegova knjiga *Iz diktatorstva v demokracijo* (2010), ki je tudi moj osrednji vir o tej tematiki, je prevedena v več jezikov še posebej pa je razširjena v arabskem svetu. Je neke vrste vodnik, ker vsebuje napotke in strategije nenasilnega upora, ki se začne z realistično ocenitvijo sistema oblasti, torej določitvijo njegovih šibkih točk in izvorov moči, temu sledi izbira primernih mehanizmov upora kot so npr. demonstracije, stavke, nesodelovanje itd. Vprašanje, ki se nam zdaj odpira je, kako je potrebno voditi upor?

Teza, ki me bo vsebinsko vodila skozi diplomsko delo in jo bom v sklepu potrdila ali zavrgla pravi, da množice lahko učinkoviteje, tj. brez velikih žrtev, hitreje in celostno, dosežejo spremembo oblasti na nenasilen način in to takrat, ko se zavejo svoje moči. Slednja tiči v poslušnosti oz. neposlušnosti od katere je odvisen režim, ki obstaja tako dolgo, dokler ima njihovo podporo. Nasprotno pa jih v primeru nasilnih poskusov oblast porazi, saj je na tem področju veliko močnejša od samih množic.

2 METODOLOGIJA

Za začetek bom podala metodo raziskovanja, ki je bila lastna avtorici katero sem veliko prebirala zaradi razumevanja tematike naloge in je posledično vplivala tudi na mojo metodo. H. Arendt je fenomenološko razumela fenomene, dogodke, katerih vir je bilo človeško delovanje. Pojme je analizirala etimološko, povezovala jih je s svetom, iskala njihov izvor, zgodovinske in politične osnove. Njena metoda je bilo mišljenje samo, ki sledi dogodkom in njihovi lastni logiki (Jalušič v Arendt 1996, XIII).

V diplomski nalogi me je zagotovo vseskozi vodilo »mišljenje samo«, kot to svetuje H. Arendt. Poleg tega pa je teoretična usmeritev naloge za seboj potegnila tudi izbiro metodologije raziskovanja. Začela sem z metodo zbiranja relevantnih virov, ki me je najprej seznanila z izbrano temo raziskovanja. Potem je sledila interpretativna in konceptualna analiza primarnih ter sekundarnih virov, ki so mi omogočili zarisati teoretični okvir. Opisna metoda in primerjalna zgodovinska metoda sta poleg že omenjenih, torej prebiranja relevantnih del teoretikov in preliminarne analize sekundarnih virov, bili tisti metodi, ki sta mi pomagali predstaviti teoretično-zgodovinski okvir in realizirati zastavljena cilja naloge.

K izbrani tematiki bi poleg teoretskega pristopa lahko uporabila tudi praktičnega v smislu primerjalnih študij in študije primerov, vendar so mi časovne omejitve in nedostopnost do dodatne literature to onemogočale. Če dodam, da je za praktično analizo potrebna temeljita predhodna teoretska obravnava tematike je to dodaten razlog, zakaj sem se diplomske naloge lotila zgolj teoretsko.

3 MNOŽICE

V tem poglavju bom analizirala pojav množic in sicer na podlagi politične misli H. Arendt, predvsem bom črpala iz njenega dela Izvori totalitarizma (2003), kjer opisuje nastanek množic v Evropi po industrijski revoluciji in njihovo vlogo pri nastanku t.i. novih gibanj tistega časa, kot so boljševizem, fašizem in nacizem. Za njeno analizo sem se odločila, ker edina pojasni politično komponento množic, torej nezanimanja politične oblasti za interese množic in vpliv buržoazne družbe na politiko. Nastanek množic je tesno povezan z naraščujočo brezposelnostjo in s propadom razrednega sistema, kar so nekatere države npr. Rusija tudi umetno naredile ter s tem vplivale na občutek izkoreninjenosti in nepripadnosti človeka množice.

3.1 Nastanek množic ob razpadu razredne družbe

H. Arendt (2003a, 395-398) meni, da zlom razrednega sistema¹, edine družbene in politične stratifikacije evropskih nacionalnih držav proizvede brezrazredno družbo v kateri se ljudje, ki so ostali brez pripadnosti razredu združijo v množice. Množica nezadovoljnih in obupanih ljudi se je pomnožila po prvi svetovni vojni, ko je po vojaškem porazu narasla inflacija in brezposelnost, še posebej v Avstriji, Nemčiji, Rusiji, Franciji in Italiji, po drugi svetovni vojni pa skorajda v vseh evropskih državah.

Množice so nastale iz visoko atomizirane družbe v kateri je le pripadnost razredu zadrževala tekmovalno strukturo in osamljenost posameznika. Masovna gibanja se niso tako razširila pri družabnih, neindividualističnih pripadnikih tradicionalnih strank, kot so se pri neorganiziranih, individualističnih nepripadnikih katerekoli družbene povezave ali obveznosti (Arendt 2003, 400).

¹ Pripadnost nekemu razredu meni H. Arendt (1996, 271) je nadomestila naravno članstvo v družini in razredni interes ter solidarnost sta predstavljala vsaj neko varstvo, ki ga je mogoče primerjati s prejšno zaščitenostjo z interesi in solidarnostjo družine. Pripadnost razredu je tudi tesno navezana na pojavnost prostor, ki nastane tam, kjer so ljudje v interakciji z drugimi, tako da delujejo, govorijo. Tak prostor lahko izgine, če izginejo ali se ustavijo dejavnosti s katerimi je ta prostor nastal (Arendt 1996, 210-211). Ob razpadu razredne družbe se je to tudi zgodilo, pojavnost prostor je izginil z njim pa tudi možnosti interakcij prek katerih bi lahko posamezniki izoblikovali in zastopali svoje interese.

Kot pomemben dejavnik za nastanek množic v določeni družbi H. Arendt (2003a, 393) označi občutenje odvečnosti človeka in prezir do vrednosti človekovega življenja, slednje zazna v deželah tradicionalnega orientalskega despotizma, v Indiji in na Kitajskem, v Evropi se pa to pojavi skupaj z masovno brezposelnostjo in naraščanjem prebivalstva v zadnjih 150 letih.

Na prepričanja posameznika v množici več ni vplival razred kateremu je pripadal, temveč neartikulirana in neizrečena stališča, ki so skupna vsem razredom. Razredna pripadnost je povezana z družbenim statusom od katerega je odvisna posameznikova udeležba v politiki, izjema je le kadar gre za primer nacionalne nujnosti, ko je posameznik dojet kot pripadnik narodu. V tem primeru ne izhaja iz svoje strankarske ali razredne pripadnosti in se tudi ne sooči neposredno z javnimi zadevami ter se ne čuti odgovornega za njihov uresničevanje. Pripadnost razredu ni tako strogo povezana z družbenim izvorom, kot je to pri redih in stanovih fevdalne družbe, lahko se jo spremeni z izrednimi talenti in izobraževanjem, slednje je tudi pripomoglo k večji pomembnosti razreda v družbi (Arendt 2003a, 397).

Buržoazna evropska družba², ki je povečevala tekmovalnost in pridobitništvo je pripeljala do apatije in celo sovraštva do javnega življenja ne le, v nižjih socialnih slojih, ki so bili izkoriščeni in izključeni iz aktivnega sodelovanja pri vodenju države, temveč najprej v lastnem razredu. Apatija do političnega je izvirala iz njihovega načina življenja, ki je zapovedoval uspeh posameznika v neobzirni konkurenci, tako so državljanske dolžnosti in odgovornosti predstavljale zgolj nepotrebno porabo njihovega omejenega časa in energije (Arendt 2003, 395-396).

Po mnenju H. Arendt (2003a, 397) je velika večina ljudi ostala zunaj vsakih strankarskih ali drugih političnih organizacij, saj je vzpon meščanstva s svojim apetitom do politične moči in vodenja države onemogočil ostale razrede, da bi ostali aktivni v svojih prepričanjih in obveznostih do vladanja. To dejstvo je veljalo za vse razrede in nihče ni tega označil za problematično kot se je pokazalo ob zrušenju razrednega sistema, ki je izničil celotne vidne in nevidne povezave, ki so jih ljudje imeli z državo.

² Buržoazija je po začetnem položaju, ko je bila dominantni razred v družbi, ni pa imela politične moči, slednjo zahtevala in se organizirala v ta namen. V obeh obdobjih, zgodnjem in poznejšem, je bila dejansko apatična do državljskih dolžnosti (Arendt 2003a, 396).

Nasprotno kot bi nakateri pričakovali pa množice niso bile posledica čedalje bolj enakih okoliščin, torej vsem dostopne splošne izobrazbe in posledično njenega zniževanja standardov ter popularizaciji vsebin. Amerika je v tistem času nudila najbolj enake okoliščine življenja in možnosti izobraževanja, kljub vsem pomankljivostim, vendar je bilo v družbi prisotne manj psihologije množice, kot v Evropi ali drugje (Arendt 2003a, 399).

3.1.1 Umetno ustvarjena brezrazredna atomizirana družba v Sovjetski zvezi

Po mnenju H. Arendt (2003a, 400-401) je bila za nastanek novih gibanj bolj pomembna prisotnost atomizirane in individualizirane množice kot pa sama brezstrukturnost množične dobe. Primer tega sta nacizem in boljševizem, ki sta sicer nastala v različnih okoliščinah, vendar jima je skupna prisotnost atomizirane družbe. V Nemčiji je bila prisotna zaradi zgodovinskih okoliščin, v Sovjetski zvezi pa jo je bilo potrebno umetno ustvariti. V državi je prvotno množični populaciji, ki je niso organizirali ostanki ruralnega fevdalizma in tudi ne urbani kapitalistični razredi, vladala despotska in centralizirana birokracija. Lenin je videl rešitev revolucije v strukturiranosti prebivalstva³ na podlagi tako poklicne, nacionalne in družbene diferenciacije, skratka šlo naj bi za razslojevanje družbe.

Vzpostavil je emancipirani kmečki razred⁴ s tem, ko je razlastil posestnike. Okrepil je delavski razred skozi neodvisne sindikate in toleriral je pojavljanje novega srednjega razreda.⁵ Uvedel je dodatne diferenciacije skozi organizacijo in izumljanje več narodnosti, da bi ohranil zavest o kulturnih in zgodovinskih razlikah. S tem se je nekoliko odaljil od marksizma, ker se je zavedal kakšne posledice lahko prinese odsotnost družbene in druge strukture. Njegov največji poraz je bil, ko je ob izbruhu državljanske vojne vrhovna oblast iz načrtovanih sovjetov prešla v roke partijske birokracije, ki je postala še en razred v razslojeni družbi (Arendt 2003a, 401-402).

³ Odsotnost družbene stratifikacije pri ruskem kmečkem prebivalstvu omogoči boljševistično zrušenje demokratične vlade Kerenskega (Arendt 2003a, 395).

⁴ Od francoske revolucije dalje je postal kmečki razred najmočnejši podpornik zahodnih nacionalnih držav (Arendt 2003a, 402).

⁵ Po mnenju H. Arendt (2003a, 402) nasprotno od evropskega kapitalizma v Sovjetski zvezi oblikovanje delavcev, kmetov in srednjega razreda ni vodilo k razrednemu boju.

Nasprotno pa je Stalin hotel imeti totalno oblast, zato se je moral znebiti razslojevanja in diferenciacij, da je lahko vzpostavil atomizirano in brezstrukturno množico trdi H. Arendt (2003a, 403-405). Potrebno je bilo likvidirati ostanke oblasti v sovjetih in vzpostavitev centralizirane partijske birokracije⁶, ki je nadomestila bivše skupne institucije. Likvidirali so vse razrede, tako srednji razred v mestih, kot kmečki in posestniski razred na podeželju, iz ideoloških in propagandnih razlogov.

Kmetje so po številu in lastnini presejali ostale razrede, zato so jih likvidirali na bolj krut in temeljit način, s pomočjo umetne lakote in deportacije zaradi razlastinjenja kulakov in kolektivizacije. Šibkejši delavski razred⁷ je bil naslednji nared za likvidacijo, ki je razbila solidarnost in delavsko zavest. Razred, ki se je skozi likvidacijo še okreplil, ker jo je tudi izvajal je bila birokracija. Sestavljena je bila iz administrativne, policijske in vojaške aristokracije kot tako jo je bilo tudi potrebno likvidirati, da ne bi dajala vtisa da kot skupina predstavlja oblast. Nobeden od likvidiranih družbenih slojev ni ogrožal režima, saj je bila opozicija že zdavnaj uničena, se je pa s tem izničilo tudi politično življenje v državi.

S pomočjo čistk in skupinske likvidacije⁸ jim je uspelo ustvariti atomizirano in individualizirano družbo, saj so posamezniki bili bolj varni če so pretrgali družinske in družbene vezi ter imeli čim manj intimnih stikov z drugimi. Novo gibanje je tako pridobilo izolirane posameznike, ki so se uklonili zahtevi po popolni in brezpogojni lojalnosti, saj niso imeli nobenih drugih družbenih vezi skozi katere bi razvili svoj občutek mesta v svetu (Arendt 2003a, 406-409).

Preoblikovanje razredov⁹ v množice ter zlom prestiža in avtoritete političnih institucij v zahodnoevropskih državah ugotavlja H. Arendt (2003a, 421) je prineslo razmere podobnih tistim

⁶ Podobno se je vzpostavila birokracija kot specifična forma v nenaseljenih kolonijah, kot so Egipt, Alžirija in Indija, medtem se v naseljenih kolonijah Južne Afrike vzpostavi rasna družba (Jalušič 2009, 126).

⁷ Šibkejši je bil, ker je njihovo spontano razlastitev lastnikov tovarn prekinila država in postala lastnik le-teh, nasprotno pa so kmetje pri razlastitvi posestnikov pridobili njihovo lastnino (Arendt 2003a, 404).

⁸ Čistke so delovale po principu krivde po zvezah, to pomeni da je ista usoda doletela obtoženega in vsakogar, ki je bil z njim povezan, bodisi družinsko, prijateljsko ali pa da ga je zgolj poznal. Slednji so se skušali rešiti tako, da so vse obtožbe zoper obtoženca potrdili, četudi so bile popolnoma neresnične (Arendt 2003a, 406).

⁹ H. Arendt (2003a, 395) je domnevala, da se bojo takratne revolucionarne spremembe v Aziji odvijale podobno kot v Rusiji.

v Rusiji, tako da ni bilo naključno, da so njihovi revolucionarji začeli prevzemati tipični ruski revolucionarni fanatizem.

3.2 Odnos množic do političnih strank in obratno

Razpad razrednega sistema pravi H. Arendt (2003a, 397) je pomenil razpad strankarskega sistema, ker stranke kot interesne stranke več niso mogle zastopati razrednih interesov. Prav tako se niso znale prilagoditi novim razmeram v družbi in so izgubile nevtralne podpornike, ki so bili mnenja, da ni strank ki bi poskrbele za njihove interese. Sistem kontinentalnega strankarstva se je zrušil, ker stranke niso pridobile članov iz mlajše generacije in tihe podpore neorganiziranih množic.

H. Arendt (2003a, 394) poda oznako množic: »Izraz množice je primeren le, kadar imamo opravka z ljudmi, ki se zaradi same številčnosti, brezbržnosti ali kombinacije obojega ne morejo vključiti v novo organizacijo, ki temelji na skupnem interesu, v politične stranke ali občinske oblasti oziroma poklicne organizacije ali sindikate«. Doda še, množice, ki se želijo politično organizirati lahko privedejo do totalitarnega gibanja¹⁰ (Arendt 2003a, 393).

Primer tega je vzpon nacističnega in komunističnih gibanj v Evropi po letu 1930, ki so svoje člane pridobivala iz množice navidezno indiferentnih ljudi, katere so ostale stranke zavrnile kot preveč apatične oz. preneumne, da bi se zanje sploh zanimale ali potegovale. Ta nova gibanja so se postavila izven strankarskega sistema kot celote in proti njemu, kot takšni se niso zmenili za argumente političnih nasprotnikov¹¹. Njihovi člani še nikoli prej niso bili prisotni na političnem prizorišču in jih strankarski sistem ni nikoli dosegel (Arendt 2003a, 394).

¹⁰ H. Arendt (2003a, 393) pravi: »Samo tam, kjer so velike množice odvečne in jih lahko pogrešamo brez katastrofalnih rezultatov depopulacije, je totalitarna vladavina, ki jo ločujemo od totalitarnega gibanja sploh mogoča« .

¹¹ Preferirali so metode, ki so se končali s smrtjo in so pomenile prej teror kot pa prepričevanje (Arendt 2003a, 394).

Politični sistem oz. režim skupaj s svojo vodjo je na oblasti vse dokler obvladuje množice s pomočjo propagande in se zanaša na njihovo podporo.¹² Takšna oblast, ki jo največkrat označimo za totalitarizem ali diktaturo, organizira množice in ne razredov, kot to počnejo interesne stranke nacionalnih držav. Pripadniki množice niso državljani z mnenjem in interesom za urejanje javnih zadev, kar je praksa v anglosaksonskih državah. Razlika med njimi je tudi v tem, da so stranke odvisne od proporcionalne moči, totalitarna množična gibanja pa od same številčnosti svojih članov in to v takšni meri, da se totalitarni režimi zdijo nemogoči v državah z ugodnimi razmerami zanje, a vendar z relativno nizkim številom prebivalcev (Arendt 2003a, 388-390).

Množice, meni H. Arendt (2003a, 394) ne premorejo zavesti o skupnem interesu in specifične razredne artikuliranosti, ki bi bila osredotočena na omejene, določene in realne cilje. Vsaka država ima potencial za njihov obstoj v obliki ogromnega števila nevtralnih, politično indiferentnih ljudi, ki se nikoli ne vključijo v stranke in le redko participirajo na volitvah. Delovanje novih gibanj, bodisi totalitarnih kot sta nacizem in boljševizem, ki množice organizirajo v imenu rase, razreda ali pa ostalih, ki jih organizirajo po posebnih zakonih življenja, narave, dialektike ali ekonomije, se v praksi ne razlikuje.

Nova gibanja množic so razblinila dve iluziji demokratično vodenih držav na splošno in še posebej evropskih nacionalnih držav in njihovega strankarskega sistema. Prva je bila ta, da so ljudje aktivno participirali pri vladanju in da je vsak posameznik simpatiziral z lastno stranko ali stranko nekoga drugega. Druga iluzija je trdila, da so množice politično indiferentne in nevtralne ter sestavljajo zgolj neartikulirano politično ozadje za politično življenje v državi in kot take ne štejejo v političnih bitkah. (Arendt 2003a, 394-395).

»Nasprotno so nova gibanja pokazala, da politično nevtralne in indiferentne množice zlahka postanejo večina v demokratično vodeni državi, da lahko demokracija deluje po pravilih, ki jih aktivno priznava le manjšina« je ugotovila H. Arendt (2003a, 394). Demokracija temelji prav tako na tistem odobravanju indiferentnih in neartikuliranih množic, kot na artikuliranih in vidnih

¹² Hitler in Stalin ne bi prestala notranjih in zunanjih ter znotrajstrankarskih bojev če ne bi imela opore v množicah, katere sta prepričala s pomočjo propagande, ki je manipulirala s preteklimi zločini, natančno opisovala prihodnje in pri tem prezirala moralne standarde (Arendt 2003a, 388-389).

institucijah države¹³. Demokratične svoboščine¹⁴ organsko dobijo smisel in funkcijo, kadar državljani pripadajo določenim skupinam, katere jih tudi zastopajo ali pa, da sooblikujejo družbeno in politično hierarhijo in ne pomenijo zgolj enakosti vseh državljanov pred zakonom (Arendt 2003a, 395).

3.3 Stik množic z drhaljo

Množice bi lahko primerjali s pojavom drhali v devetnajstem stoletju meni H. Arendt (2003a, 396-397), saj sta obe skupini postavljeni izven družbenih povezav in političnega zastopstva. Razlikujeta se v svojem nastanku, saj množice nastanejo kot posledica zloma razredne družbe, kateri sicer dominira buržoazija, drhal pa je posledica razvoja kapitalistične proizvodnje, zato tudi prevzamejo standarde in stališča vladajočega razreda. Pojav drhali je bolj obrobni fenomen, medtem ko množice vključujejo skoraj vsakogar v družbi, ki je doživela vojne prevrate, revolucijo in sesutje gospodarstva. Pripadniki drhali so izgubili svoj prostor v svetu, ki še vedno obstaja, nasprotno pa množice še vedno obstajajo v svetu, ki je že izginil (Arendt v Canovan 2002). Nenavadno začasno zavezništvo med elito in drhaljo se sklene, ker sta oba sloja prva izbrisana iz strukture nacionalne države in okvira razredne družbe in sta slutila da sledi obdobje množic pripravljenih na revolucijo (Arendt 2003a, 421). Množice ravno nasprotno stališča vladajočega razreda izpridijo v smeri javnih zadev, ki so skupne vsem razredom.

Iz razredne družbe nastanejo nacionalne države, katere uporabljajo nacionalizem kot lepilo za razpoke, zato ni presenetljivo, da se prav tako množice ob občutenju nemoči podajo v nacionalizem. Vendar nacionalizem in uporniški nihilizem nista ideološko tipična za množice, tako kot sta bila za drhal, prav tako so vodje množic prišli iz drhali in ne iz množic. Drhal kot vodja množic ni več zastopala interese buržoazije ali koga drugega, ampak zgolj množice (Arendt 2003a, 400).

¹³ Pomembno je poudariti, da indiferentnost do javnih zadev in politična nevtralnost še nista zadosten razlog za vzpon totalitarnih gibanj (Arendt 2003a, 395).

¹⁴ Totalitarna gibanja lahko pridejo na oblast v demokratični državi, tako da uporabljajo in zlorabljajo demokratične svoboščine z namenom njihovega ukinjanja. Ko jim uspe prihod na oblast skušajo ljudi prepričati, da je parlamentarna večina lažna in da ne predstavlja dejanskega stanja v državi (Arendt 2003a, 395).

Prvotni vodje so imeli lastnosti drhali, vendar H. Arendt (2003a, 410) nadaljuje bolj pozitivno, ne vemo kaj se bo zgodilo, ko oblast prevzame avtentični človek iz množice. Lahko ugibamo, da bo pedanten in preračunljivo korekten kot Himmler in ne histerično fanatičen kot Hitler, bolj bo spominjal na vztrajno pustost Molotova, kot pa na strastno maščevalno krutost Stalina. Drugačen vodja, ki bo izviral prav iz množic ali pa celo mogoče njegova odsotnost, bo pomagala množicam pri soočenju z realnostjo in ne pri njeni zaslepitvi, kot se je to dogajalo v preteklosti.

3.4 Značilnosti množice in človeka iz množice

Pomankanje normalnih družbenih odnosov in izolacija je po H. Arendt (2003a, 400) poglavitna oznaka množičnega človeka, ki sicer slovi po svoji brutalnosti in nazadnjaštvu. Poleg tega je tako za množično dobo kot človeka iz množice značilna radikalna izguba interesa, naveličana indiferentnost ob soočenju s smrtjo in drugimi osebnimi katastrofami, strastno nagibanje k najabstraktnejšim pojmom kot živlenskimi vodilom in preziranje splošnih ter najočitnejših pravil zdravega razuma (Arendt 2003a, 399).

Psihologija evropskega človeka množice je skušala pojasniti ta fenomen¹⁵. Množico posameznikov je v monotoni in uniformirani družbi doletela ista usoda, vendar so zagrenjenost doživljali individualno, kar lahko označimo za egocentricno zagrenjenost. Slednja kljub svoji težnji, da bi odpravila posamične razlike med njimi, tega ni zmogla, ker ni temeljila na skupnem interesu tako ekonomskem, družbenem ali političnem.

Vzporedno s tem je potekalo namerno šibenje nagona po samoohranitvi v smislu, da ti sam nisi pomemben in pogrešan, kar je postal množični pojav in ne le posamični idealizem. Posamezniki so izgubili zanimanje za lastno dobro, vsakdanje probleme, postali so izrazito nematerialistični in se začeli zanimali za ideološka vprašanja svetovnih razsežnosti. Imeli so vtis, da sodelujejo pri

¹⁵ Psihoanaliza prepozna v modernih množicah fanatizem in množično histerijo ter sistematično manipulacijo in nadzor množične psihologije, ki jo usmerjajo vodje in jo zavestno izkoriščajo. Množice naj bi vedele za kaj gre pa kljub temu igrajo zaslepljenost in fanatizem vsled zunanje prisile, konformizma in obljube delitve plena (Balažič 2007, 147).

veliki nalogi, ki se ne ponudi vsaki generaciji in ki presega njih same ter njihovo državo (Arendt 2003a, 398). Lahko bi rekli, da je šlo za poseben kosmopolitski duh tistega časa.

Značilnosti množic so še dodaja H. Arendt (2003a, 187) nestalnost, prilagodljivost, odsotnost kontinuitete in pozabljenost. Psihologija množic pokaže, kako zelo jih privlačijo nasilna dejanja in kriminal pri tem pa ni pomembno, da gre za zlo dejanje, ampak da je to dejanje prebrisano. Pripadnikom organizirani mreži množice ne pridejo do živega niti izkušnje niti dokazi, saj se popolnoma identificirajo z gibanjem in njegovo ideologijo, ter postanejo apatična na še tako morbidne zločine, katerih žrtve so nenazadnje tudi njihovi sočlani.

Kar je neverjetno meni H. Arendt (2003a, 436) je to, da ne verjamejo v nobeno vidno stvar, v resničnost svojih lastnih izkušenj, zaupajo samo svoji imaginaciji, ki jo lahko očara karkoli, kar je hkrati univerzalno in samo v sebi trdo. Množic ne prepričajo dejstva ali izmišljotine, temveč trdnost sistema kateremu pripadajo.

Množice želijo pobegniti iz stvarnosti, ker ne prenesejo naključnih, nerazumljivih konfliktov. Pobeg iz resničnosti je sodba proti svetu v katerem so prisiljene živeti in v katerem ne morejo obstajati, saj mu prevladuje naključnost. Upor množic proti realizmu, zdravemu razumu in vsem verjetnostim sveta je bila posledica njihove atomizacije, izgube družbenega statusa, med katerim so izginili medsebojnih odnosi in v okviru katerega je zdrav razum imel smisel (Arendt 2003a, 437)

H. Arendt v obravnavi resnice in laži v politiki (2003b, 9) zapiše, da se laži zdijo bolj jasne in privlačnejše kakor resničnost, saj lažnik že vnaprej ve kaj bi ljudje radi slišali. Neprijetnost resničnosti pa izhaja iz njenega soočenja z nepričakovanim, na kar pa nismo pripravljeni.

Na splošno množična gibanja še posebej privlačijo visoko kultivirane ljudi, katere diferenciran individualizem ter intelektualnost pri tem ne ovirata, ampak celo spodbujata. Ker je bilo to tako neverjetno so bili nekateri mnenja, da pravi vzrok tiči v nihilizmu in morbidnosti moderne inteligence, ki se pokaže kot intelektualno samosovražstvo, sovraštvo do vitalnosti in življenja samega. To trditev H. Arendt (2003a, 399) zavrne, saj so intelektualci sicer najbolj zloglasen in artikuliran primer, še vedno le predstavniki splošnega pojava družbene atomizacije in skrajne individualizacije.

3.5 Osamljenost množic in sposobnost mišljenja

Pri nastanku množic H. Arendt problematizira tudi vprašljive ostanke tradicije in soodgovornost nosilcev zahodne politične misli, ki pojmujejo politiko tako, da imobilizira človeške politične sposobnosti, briše sledi delovanja in marginalizira pomen političnega mišljenja (Jalušič 2009, 13). Filozofi namesto, da bi bili nevarni za vladajoče, so se neposredno začeli vpletati v politično področje, tako da so postali svetovalci oz. so sami skušali vladati s stališča vednosti. (Jalušič 2009, 46) H. Arendt (2003b, 68) dodaja: »Filozof, ki hoče poseči v javnost, ni več filozof, ampak politik. Ne gre mu več zgolj za resnico, temveč za moč«.

Moderna doba je s svojo odtujitvijo od sveta pripeljala človeka v situacijo v kateri se, kamor koli gre srečuje s samim sabo. Dvojna izguba sveta, izguba narave in izguba človeških stvaritev v najširšem smislu, ki vključuje celotno zgodovino je zapustila za seboj družbo ljudi, ki so brez skupnega sveta, ki bi jih hkrati ločeval in povezoval zato živijo bodisi v obupani, osamljeni ločenosti ali pa so stlačeni v množico. Množice niso nič drugega kot tista vrsta organiziranega življenja, ki se samodejno vzpostavi med posamezniki, ki so še vedno povezani, a so izgubili nekoč vsem skupni svet (Arendt 2006, 96).

Govorimo o družbi v kateri prevladuje osamljenost, hkrati pa samota več ni možna. Osamljenost t.j. občutek zapuščenosti pomeni, da ljudje izgubijo občutek za realnost, saj skozi interakcijo z drugimi ne morejo preverjati resničnost svojih percepcij in deliti svoje identitete s svetom. Samota pa ni isto kot osamljenost, ker nam omogoča prostor mišljenja in hkrati dialog z drugimi, kot tudi s samim sabo (Baehr 2007, 15). H. Arendt (v Jalušič 2009, 182) pravi, da je moderna kriza identitete, to nenehno spraševanje, kdo pravzaprav sem, dejansko ena od osnovnih oblik mišljenja. Če se z njo ne želimo spopasti, potem moramo poskrbeti, da nismo nikoli sami in da prenehamo misliti. Uničevanje mest samote in posledično sposobnosti, da so ljudje sami s seboj znižuje možnost za mišljenje. Podobno opisuje Hargreaves (v Bauman 2008, 28), ko govori o introspekciji, to je pogled v lastno notranjost. Na primer, ko smo sami in čakamo v vrsti v trgovini, na letališču in drugih javnih površinah imamo čas, da preiščujemo. V moderni dobi lahko izginejo še ti zadnji prostori introspekcije, zaradi razvoja in razsežnosti informacijske

komunikacijske tehnologije, saj ponavadi ljudje takoj začnejo uporabljati prenosne telefone ali pa prek njih pošlušajo glasbo.

Največja osamljenost pa je sredi družbe ljudi, s katerimi ne moremo navezati stika in ne takrat, ko nas vsi zapustijo kot nekateri zmotno menijo. Nenehno zatekanje v družbo torej kaže na konstanten beg pred mišljenjem, kar je poglavitna nevarnost množične družbe¹⁶, za katero je značilno enotenje ter ukinjanje razlik. Enotenja ali istosti ne smemo zamenjevati z enakostjo, ki je bolj pozitivna, saj nam omogoča potrditev svoje identitete. Nasprotno pa v enotenju izginjajo zunanje razlike in posledično tudi notranje difference, ki oblikujejo naše mišljenje in pogled na svet. Pravzaprav gre za izginjanje pluralnosti.

Najhujša osamljenost in izoliranost nastane v tistih sistemih oblasti, ki ustvarijo pogoje totalne prisotnosti. Ti sistemi niso nujno represivni, avtorski ali diktatorski režimi, njihova totalnost je ravno v prisotnosti velike permisivnosti in svobode, vendar ne v političnem smislu (Jalušič 2009, 182). Množična družba, globalizacija, nove komunikacijske tehnologije omogočajo nove tipe organizacije in mreženja, ki radikalno spremenijo način, kako delujejo in se vzpostavijo mreže človeških razmerij. Slednje je imelo pozitivno in odločujočo vlogo pri revolucionarnih spremembah, ki se zdaj odvijajo v arabskih deželah, saj je mišljenje in delovanje pridobilo prej izgubljen javni prostor za interakcijo. O takšni situaciji meni H. Arendt (2003b, 7), da bi pridobili prostor za nekaj novega je treba prejšnje odstraniti ali uničiti in stanje stvari se spremeni. Zavestno zanikovanje dejstev ter zmožnost laganja in sposobnost spreminjanja resničnosti ter zmožnost delovanja sodita skupaj, saj izvirata iz domišljije, ki jima omogoča te razsežnosti.

¹⁶ Množične družbe pa ne gre zamenjevati z množicami. Množična družba je povezana z množično kulturo trdi Hansen (1993, 93-94), s tem ko H. Arendt označi množice kot izrazito nagnjene k potrošništvu, nam tudi nekoliko pojasni vlogo zabavne industrije, ki omogoča sprostitev in nemišljenje.

4 NENASILEN UPOR

Tudi H. Arendt (1996, 212), ki je veliko pisala o nasilju, je prepoznala potencial nenasilja in svojo ugotovitev strne, da ljudske vstaje proizvedejo skorajda neustavljivo moč nasproti materialno superiornim sredstvom nasilja¹⁷ države, kadar se same vzdržijo nasilnosti, ki jih bi tako ali tako porazila. Tako imenovan pasivni upor na svojem vrhuncu, ko se ne umakne nasilju, nedvomno sodi med najaktivnejše in najučinkovitejše oblike delovanja. Sharp (2010, 3) potrди njeno teorijo množice ko pravi, da je bila populacija atomizirana, spremenjena v množico izoliranih posameznikov, ki so bili nezmožni skupaj sodelovati v boju za svobodo, pravzaprav drug drugemu sploh niso zaupali. Ko imamo v mislih nenasilni upor in upornike se moramo zavedati, da gre za organizirane množice, ki so na poti k emancipaciji.

Če želimo zmanjšati zanašanje na vojno in druge vrste nasilnih konfliktov jih je potrebno nadomestiti z nenasiljem oz. vojno brez nasilja, da bi ljudje lahko zagovarjali svobodo, svoj način življenja, institucije in družbo vsaj tako učinkovito kot če bi uporabljali nasilje (Sharp 1980, 6). Pod nenasilni upor prištevamo proteste, nesodelovanje in intervencije namenjene zgolj za politične namene. K temu spada tudi politično kljubovanje, ki ga ne gre zamenjati za pacifizem. Nenasilna dejanja pravi Sharp (1973b) ne smemo povezovati s pasivnostjo, strahopetnostjo in podrejenostjo, saj se tega znebijo že na samem začetku upora in so njihovo pravo nasprotje. Prav tako nenasilno delovanje ni zgolj prepričevanje, ampak gre za spreminjanje razmerij moci v družbi in je bolj prisoten na zahodu kot na vzhodu¹⁸ (Sharp 1985, 20). Velike razlike tudi ni med termini kot so politično kljubovanje, nenasilni boj in nenasilni upor, ker vsi opisujejo situacijo, ko množice želijo prevzeti nadzor nad državnimi institucijami tako, da napadajo objekte, ki so vir moči za oblast. Kljub temu pa termina kot sta boj in upor zarežeta v družbo skozi več področij npr. ekonomsko, socialno, psiholosko, itd.

Od leta 1980 dalje smo priča propadanju diktatur pretežno zaradi nenasilnega kljubovanja množic kot se to je zgodilo, če se ozremo samo po Evropi v Estoniji, Litvi, Latviji, Poljski,

¹⁷ H. Arendt (v Jalušič 2009, 163) razume nasilje kot izrazito antipolitično silo, ki lahko postane politična, ko prekine procese za katere se zdi, da postanejo samodejni in da jih ni mogoče ustaviti.

¹⁸ McCharty in Christopher (1993, 1) menita, da je nenasilen upor univerzalen pojav, ki se pojavlja skozi celotno zgodovino in v različnih družbenih in političnih sistemih.

Vzhodni Nemčiji, Češkoslovaški in Sloveniji. Tudi za druge države po svetu je bilo to ključnega pomena npr. za Mali, Madagaskar, Bolivijo in Filipine. Drugje je nenasilni upor usmeril gibanje k postopni demokratizaciji kot je bilo v Napelu, Zambiji, Južni Koreji, Bulgariji, Madžarski, Čilu, Braziliji, Urugvaju, Nigeriji in Tajski ter v nekaterih delih Sovjetske zveze¹⁹ (Sharp 2010, 1).

Za učinkovito soočenje z režimom je potrebno meni Sharp (2010, 7-8) predhodno slediti naslednjim korakom. Oblikovati množico prej zatiranih posameznikov, ki bo močna zaradi svoje samozavesti in veččin upora. Okrepiti neodvisne družbene skupine in institucije, ki so last množic in tako vzpostaviti močno notranjo silo upora. Nujno je treba razviti pameten načrt za osvoboditev ter ga večje implementirati. Osvoboditveno obdobje zahteva samozadostnost in notranjo krepitev upirajočih se skupin. Nekateri bi se raje ognili radikalnim metodam med katere prištevajo tudi nenasilni upor, ker potencialno lahko terja veliko žrtev in se zato raje odločajo za pasiven upor npr. pogajanja z oblastjo. Slednja so učinkovita le pri določenih problematikah kot so recimo zahteve po zvišanju plač delavcev. Nasprotno pa jih Sharp (2010, 10-13) odsvetuje v primeru kršenja temeljnih svoboščin, kjer se zgolj skozi upor in ne s pogajanja odstranijo diktatorji oz. se spremeni režim.

4.1 Lociranje moči in šibkih točk političnega sistema

Za uspeh nenasilnega upora je po Sharpu (2010, 18-20) poleg dobre organizacije in strateškega planiranja, potrebno znati skoncentrirati politično moč množic. Podobno potrebuje oblast sodelovanje ljudi, ki jim vlada, da obdrži izvor svoje moči. Slednja tiči v avtoriteti, ki je odvisna od legitimitete režima in pri ljudeh vzbuja poslušnost kot moralno dolžnost. Sodelovanje in pokorščino si zagotovijo z uporabo sankcij, kaznovanja in groženj (Sharp 2003, 11-12). Machiavelli (v Sharp 2010, 21) pravi, da vladar katerega ljudstvo je njegov sovražnik, ob uporabi najbolj krutih sredstev svojo oblast samo še bolj oslabi. Vendar oblast poseduje moč tudi skozi psihološki faktor, ideologijo in nadzor materialnih resursov kot so lastnina, naravni in

¹⁹ V revolucijah leta 1989 v Vzhodni Evropi je zmagal nenasilni upor, npr. v Romuniji so se protestnikom v boju pridružili celo vojaki (Holst 1990, 16).

finančni viri, promet in komunikacijska sredstva. Ti viri moči za oblast niso absolutno zagotovljeni, kljub represiji se pojavi nesodelovanje množic, ki režim oslabi in ta posledicno postopoma izgubi moč ter tako izgine.

Preden se začne izvajati upor svetuje Sharp (2010, 21-23) je potrebno vedeti, kolikšen del populacije bo sodeloval proti oblasti, kolikšna je moč neodvisnih institucij in organizacij ter kako dolgo se bojo sposobni upirati ter se držati dogovora. Potrebno je okrepiti neodvisne skupine kot so npr. družina, religijske, kulturne, športne organizacije pa tudi študentske organizacije, politične stranke, vaška ter sosedska združenja in tudi organizacije za človekove pravice, literarni klubi itd. Te so pomembne, ker znajo poskrbeti za svoje cilje in so se sposobne približati tudi širšim socialnim zahtevam, hkrati pa ponujajo tudi začetno bazo, tj. skupino in institucijo skozi katero posamezniki izvajajo svoj vpliv na odločitve oblasti, ki se dotikajo njihovih interesov in aktivnosti. Nasprotno izoliran posameznik, ki ne pripada nobeni skupini ne more vršiti vpliva na družbo, še manj pa na oblast in da o diktatorskemu režimu sploh ne govorimo. Neodvisnost in širjenje takih skupin je odločilnega pomena pri osvoboditvi in če jih je režim v popolnosti izničil, jih je potrebno na novo vzpostaviti²⁰.

Da upor proti oblasti poteka hitro ter, da je storjene čim manj škode je potrebno identificirati njene šibke točke in jih napasti. Popolnoma jasno je, da če napademo šibke točke imamo več možnosti za uspeh, kot da se lotimo režima pri njegovih močnih temeljih²¹. Mednje prištevamo sodelovanje množic in skupin z institucijami oblasti, tako da sistem lahko deluje in se ohranja. Upor v tem primeru prekine te procese. Naslednja šibka točka je, da sistem oblasti postopoma zapade v rutino, pretekle sprejete politike mu onemogočajo sprejemanje nasprotujoče si politike in ni se zmožen hitro prilagoditi na spremembe. Prav tako osebe in resursi ne bojo hitro na voljo novim zahtevam, poleg tega podrejeni zaradi strahu pred neugoditvijo režimu, ne bojo povedati kakšno je realno stanje. Tudi ideologija se sčasoma spodkopava, zato simboli in miti postanejo nestabilni.

²⁰ V času madžarske revolucije med letoma 1956 in 1957 je multituda demokratičnih svetov vzpostavila federalni sistem institucij in upravljanja, ki je trajal kar nekaj tednov. Na Poljskem pa so leta 1980 delavci organizirali ilegalne sindikate, ki so pozneje celo nadomestili uradne, nadzorovane s strani države. Takšen institucionalni razvoj ni brezpredmeten, ampak ima pomembne politične posledice (Sharp 2010, 23).

²¹ Primer boja, ki udari režim na njegovih močnih točkah je vojaški udar, ki prav iz prej navedenega razloga ne uspe. Podobno končajo upori, ki se zanašajo na posedovanje orožja in streliva (Sharp 2010, 29).

Slabša učinkovitost birokracije in njena konstantna nadzorovanost, ji onemogočata izvajanje politik, ki bi bile potrebne. Sami notranji institucionalni konflikti in osebna rivalstva škodujejo režimu, nadalje pa se študenti in intelektualci potencialno začnejo upirati represiji in doktrinam. Širša javnost postaja apatična, vendar tudi skeptična in sovražna do režima. Regijske, nacionalne, kulturne in razredne razlike lahko postanejo resen problem. Nestabilna hierarhija režima je tudi njegova šibka točka, posamezniki lahko bodisi napredujejo ali pa so celo odstranjeni in zamenjani z drugimi. Policija in vojska imata mogoče svoje cilje, tudi take, ki niso v soglasju z oblastjo, slednja potrebuje kar nekaj časa, da utrditi položaj sploh če gre za relativno mlad pojav. Odločitve, ki so sprejete v ožkem krogu ljudi imajo najverjetneje številne napake v presoji, politikah in ukrepih. Te slabosti naredijo režim manj efektiven in bolj ranljiv za spremembo oblasti meni Sharp (2010, 26-28).

4.2 Strategije uveljavljanja moči množice

Spoznati moramo možnosti, ki bi upornikom ponujale drugačne prednosti in bi poslabšale že identificirane šibke točke režima. Tako kot trdi Sharp (2010, 29-31) se za edino alternativo pokaže politično kljubovanje, ki ima naslednje karakteristike. Ne sprejme sredstev boja, ki jih določa režim, zato je zanj upor težko premagljiv. Celotna populacija, družbene skupine in institucije so združene v upor, ki se lahko razpršeno loti šibkih točk režima ali pa se osredotoča le na določeno, s tem jih oslabi in režim loči od njegovih virov moči. Taka dezorientacija vodi režim v napačno presojno in sprejemanje neustreznih odločitev, kar spremeni redistribucijo moči v družbi in jo vodi k bolj demokratičnim razmeram.

Politično kljubovanje lahko uporabimo, ko želimo le vplivati na sprejemanje odločitev ali pa bi radi vzpostavili razmere za mirno rešitev konfliktov in v primeru popolne spremembe oblasti. Nenasilni upor je v primerjavi z nasilnim veliko bolj kompleksen in uporablja več različnih sredstev, ki so psihološke, sociološke, ekonomske in politične narave. Poznamo jih pod imenom kot so protesti, stavke, bojkoti, nesodelovanje, nezadovoljstvo in moč ljudstva. Napaka, ki se je pogosto pojavljala v nenasilnih uporih je uporaba samo ene ali pa mogoče dveh metod, to so bile največkrat stavke in množične demonstracije. Šele množica metod omogoča upor, da se okrepi in razširi. Kakor smo že prej omenili, se režim obdrži na oblasti vse dokler lahko črpa moč iz

sodelovanja, uboganja in poslušnosti množic in institucij v družbi. Politično kljubovanje je nasprotno od nasilnega boja veliko primernejše za pretrganje vezi med viri moči in oblastjo.

Do zdaj je bilo identificiranih več kot dvesto različnih metod nenasilnega boja, ki jih lahko klasificiramo v tri široke skupine: protesti ter prepričevanje, nesodelovanje in intervencije. Pod proteste in prepričevanje štejemo simbolične demonstracije kot so parade in shodi. Nesodelovanje ločimo na politično, družbeno in ekonomsko, kamor pristevamo bojkote in stavke. Nenasilna intervencija se poslužuje fizičnih, psiholoških, ekonomskih, družbenih in političnih sredstev kot so hitra, nenasilna okupacija ter paralelna vlada. Nabor vseh metod je mogoče najti v publikaciji Gena Sharpa imenovani 198 metod nenasilnega delovanja (1973a).

Če usposobljeni civilisti uporabijo razumljivo število ustreznih taktik, ki so pazljivo izbrane in se jih izvaja v širokem obsegu, pred tem pa se določi pravo strategijo, potem je vsak nelegitimen režim v nevarnosti. Nasprotno od uporabe vojaških sredstev je nenasilna mogoče locirati na točno določene problematične točke. Torej če govorimo o spremembi političnega sistema potem se moramo odločiti za politične metode upora kot so zanikanje legitimitete režimu, nesodelovanje in tudi nasprotovanje specifičnim politikam. Če pa je režim odvisen od ekonomske moči, potem se mu je potrebno zoperstaviti z ekonomskimi tehnikami kot so bojkoti, stavke, nesodelovaje pri produkciji, transportu, dobavi surovin in distribuciji produktov. Nekatero tehniko kot so npr. gladovna stavka zahtevajo od posameznika spremembo življenjskega stila, spet druge so manj radikalne npr. namerne napake na delovnem mestu, šolanje otrok doma in nevljučevanje v priporočene organizacije. Takšne majhne spremembe življenjskega stila pravi Sharp (2010, 31-32) posameznikom olajšajo sodelovanje v uporuh proti oblasti, zato se vanj lahko potencialno vključi večji del populacije.

V nenasilnem uporuh je potrebno vztrajati kljub provokacijam režima, saj brutalnost režima proti nenasilnim upornikom vzbudi neodobravanje pri tako širši populaciji kot pri privržencih režima. Vendar v takšnih razmerah ni presenetljivo menita Sharp in Jenkins (2003, 34), da se skupina upornikov premisli in začne uporabljati nasilne tehnike zoper režimu. V tem primeru je potrebno še naprej nadaljevati z nenasilnim bojem in ga ločiti od tistih nasilnih s pomočjo časovne razdelitve kot tudi z razdelitvijo teritorija, skupin prebivalstva in problemov. Potrebno se je zavedati, da nenasilno politično kljubovanje predstavlja edini izhod iz začaranega kroga

brutalnosti ter ubijanja in čeprav poteka nenasilno moramo biti pripravljeni na človeške žrtve, vendar v manjšem obsegu kot drugače. Njegova dodatna pozitivna lastnost je, da režim ne zmore več kontrolirati strahu oz. občutek strahu pri ljudeh izgine (Helvez 2004, 106).

Kljub temu zna biti strah prisoten pri podtalnih, zaprtih nenasilnih gibanjih, ki se počutijo nenehno nadzorovana s strani politične policije in njenih agentov, kar pripelje do medsebojnega obtoževanja izdajstva in prevar. Nasprotno gibanja, ki so odpra v svojih namenih ter načrtih delujejo izrazito močna in privabijo več članov kot bi sicer in tudi sama se ohranijo skozi daljše časovno obdobje. Obstajajo tudi zadeve, ki ne morejo biti javne, npr. urejanje, tiskanje in distribucija podtalne publikacije, ilegalni radio in sestanki voditeljev uporniškega gibanja morajo potekati v popolni tajnosti. Skozi celoten proces konfliktov je potrebno ohranjaniti visoke standarde vedenja, kar vključuje neustrašnost in disciplino v nenasilnem pristopu k upor. Potrebno je poudariti, da velike spremembe vključujejo sodelovanje velikega števila ljudi, ki morajo biti zanesljivi udeleženci v boju, zato je še posebej pomembno vzdrževati te visoke standarde obnašanja (Sharp 2010, 33-34).

4.2.1 Sprememba razmerij moči

Pomembno si je zapomniti, da na področju konflikta stvari niso statične je mnenja Sharp (2010, 34-35), ampak gre za vedno nove napade in protinapade. Razmerje moči, tako absolutne kot relativne, je podvrženo nenehnim spremembam ravno zaradi nenasilnega upora, ki ne popusti represiji režima. Razlike v moči posameznih strani so v tem primeru bolj hitre in ekstremne kot v nasilnem boju, prav tako so posledice raznolikejše in politično pomembnejše, saj bodo vplivale na čas in prostor, ki presega sedanjega. Nenasilna skupina bo s svojimi ravnanji v veliki meri vplivala na zmanjšanje ali povečanje ralativne moči nasprotne skupine. Disciplinirani nenasilni upor nasproti brutalnemu režimu vzbudi nelagodje ter vključi v upor tudi diktatorjeve vojake in širše prebivalstvo, ki bi sicer dalo tiho podporo režimu ali pa ostalo nevtrarno v tem konfliktu. Vključi se tudi mednarodna javnost, ki obsodi režim in zahteva njegov odstop ali pa vsaj dialog z uporniki in prenehanje brutalnosti.

Spremembe, ki sledijo lahko razdelimo v štiri skupine, prva se imenuje pretvorba in je izjemno redka, vendar mogoča v nenasilnih uporih. Člane nasprotne skupine čustveno gane trpljenje nenasilnih upornikov zaradi represije ali pa jih racionalno prepričajo njihovi cilji in se odločijo, da jih sprejmejo. Veliko pogosteje nenasilni boj spremeni konfliktno situacijo in družbo tako, da nasprotnik ne more narediti kar želi. To je sprememba, ki ustvari druge tri načine, to so nastanitev, nenasilna prisila in razpad. Do katerega od slednjih bo prišlo je odvisno od razmerja absolutne in relativne moči, ki jo pridobijo uporniki. Način nastanitev se pojavi v primeru, da vprašanja niso temeljna za režim, posledično tudi niso nevarna zanj in če je že prišlo do spremembe razmerij moči se konflikt načeloma konča z dosegom dogovora. Obe strani nekoliko popustijo, vendar nobena ne dobi vsega kar je želela, zato je ključno s strani upornikov postaviti zahtevo o zmanjšanju represije (Sharp 2010, 35-36).

Nenasilni boj je lahko veliko močnejši kot v primerih nastanitve in pretvorbe. Množično nesodelovanje in kljubovanje lahko spremeni celotno družbeno in politično situacijo, predvsem pa razmerje moči, tako da režimu odvzame nadzor nad ekonomskimi, družbenimi in političnimi procesi vladanja. Birokracija in vojaške sile²² postanejo nezanesljive meni Sharp (2000, 9) in ne izpolnjujejo ukaze režima, ki se mogoče obdrži na oblasti, a je kljub temu neučinkovit. Taksen način s katerim je režimu odvzeta celotna družba imenujemo nenasilna prisila. Nenasilni upor se mora v takih primerih nadaljevati, da režim izgubi tudi navidezni nadzor nad uporom in da mu ljudje začnejo oporekati pravico do vladanja. Ko je izpeljan četrti mehanizem imenovan razpad je režim tako oslavljen, da tudi predaje ni zmožen in se samo sesuje sam vase. Pri načrtovanju emancipacije je izbira mehanizmov odvisna od relativne in absolutne moči nasprotne skupine ter od stališč in ciljev upornikov. Izbran skupek mehanizmov oblikuje specifično in medsebojno povezujočo strategijo (Sharp 2010, 35-37).

4.3 Strateško načrtovanje upora

²² Na začetku boja je potrebno razviti strategijo za komunikacijo z diktatorjevimi vojaki, policijo in funkcionarji. Z besedami, simboli in ukrepi lahko sporočimo, da ima boj poseben značaj, tj. ogrožanje diktature in nima namena ogrožati njihovih življenj. Takšno dejanje med njimi vzbudi simpatizerstvo in tudi sami začnejo izvajati nekatere nenasilne tehnike kot je npr. nesodelovanje z režimom. Potrebno je dodati, da je izjemno težko zrušiti režim, če nimaš podpore od strani vojske, policije in birokracije (Sharp 2010, 63-64).

Strateško načrtovanje po Sharpu (2010, 40-45) povečuje verjetnost, da bodo vsa razpoložljiva sredstva učinkovito mobilizirana in zaposlena. Nasplošno imajo uporniška gibanja omejene materialne vire in njenim privržencem preti nevarnost, nasprotno pa ima oblast veliko materialnih virov in organizacijsko moč. Načrt upora zajema vrsto postopnih kampanij namenjenih krepitvi prebivalstva in družbe ter oslabitvi režima. Kratkoročni načrti se ne obnesejo, saj se odzivajo le na nasprotnikove ukrepe in energije ne usmerijo proti celovitim spremembam. V tem primeru ni cilj zgolj odprava trenutnega režima, ampak upeljati demokratičen sistem, ker drugače se prejšnja situacija ponovi, le da so na oblasti drugi ljudje.

Najučinkovitejša je t.i. velika strategija, ki služi za usklajevanje in neposredno uporabo vseh primernih ter razpoložljivih virov kot so ekonomski, človeški, politični, moralni, organizacijski itd. Primarno se osredotoči na sredstva in cilje skupine v tem konfliktu ter določi najustreznejše tehnike npr. nenasilni upor, potem katere vplive nasprotnika je potrebno pretrgati in časovni okvir izvedbe upora. Strategija se ukvarja s tem kdaj in kako se boriti in tudi kako doseči najvišji cilj, zato strategijo lahko primerjamo z umetnikom, medtem ko je strateški načrt bolj podoben arhitektu. Za izvajanje strategije se uporabljajo metode in taktike. Slednje se nanašajo na spretno uporabo svojih sil za doseg strateških ciljev v čim bolj omejenih razmerah. Metode se pa nanašajo na tehnike nenasilnega upora kot so protesti, politično nesodelovanje itd.

4.3.1 Določanje strategije

Vsakršno strateško načrtovanje zahteva od načrtovalcev razumevanje celotne konfliktne situacije s poudarkom na fizičnih, zgodovinskih, vojaških, kulturnih, družbenih, političnih, gospodarskih, psiholoških, vladnih in mednarodnih dejavnikih pravi Sharp (2010, 47-48). Potrebno je določiti cilje upora in se vprašati ali so vredni večjega boja in zakaj? Cilj teh konfliktov mora biti vzpostavitev svobodne družbe in demokratičnega načina vladanja. Strategija bo morala odgovoriti na temeljna vprašanja: katere so glavne ovire pri doseganju svobode in katere dejavniki jo pomagajo doseči? Katere so prednosti in slabosti režima ter od katerega vira moči je najbolj odvisen? Kakšne prednosti in slabosti poseduje samo gibanje in kako jih je mogoče popraviti? Kakšen je status tretje strani, ki se ni vpletena v konflikt, ali je bolj na strani režima ali upornikov?

Pri načrtovanju osvobodilnega upora je potrebno razmisliti o naslednjih vprašanjih in problemih. Določiti je potrebno cilje upora in njihov prispevek k implementaciji velike strategije. Obravnavati je potrebno različne metode in politično orožje, ki bi najbolj pomagalo izvajati izbrane strategije. Ugotoviti je treba kateri manjši taktični načrti in metode so učinkoviti za pritisk na izvor politične moči režima. Doseganje glavnih ciljev je rezultat le skrbnega načrtovanja in pravilnega izvajanja manjših korakov. Razjasnjen mora biti položaj gospodarskih vprašanj v splošnem političnem boju, da se jih potem v tranziciji začne reševati, sicer bi lahko nezadovoljstvo ljudi in obljube režima o rešitvi gospodarske krize pahnilo celotno zadevo v prejšnje stanje diktature.

Potrebno je določiti strukturo vodenja, odločanja in komunikacijski sistem, ki bi bil za začetek upora najboljši in na katerega bi se zanesli sredi upora, ko bi se razmere spremenile in bi bilo potrebno posredovanje nadaljnih napotkov. Novosti o poteku upora morajo posredovati širši populaciji, diktatorjevim silam in tujim medijem pri tem je pomembno, da so dejstva resnična, ker drugače uporniki izgubijo verodostojnost. Organizirati je potrebno družbeno, ekonomsko, izobraževalno in politično dejavnost za potrebe prebivalstva v času konflikta. Te dejavnosti lahko izvajajo posamezniki, ki niso neposredno vključeni v uporniško gibanje. Določiti je treba obliko zunanje pomoči, ki jo uporabiš bodisi za določene problematike ali pa za celoten osvobodilni boj. Pomembno vprašanje je, kako mobilizirati zunanjo pomoč²³, da notranji upor ne postane odvisen od nje in katere zunanje skupine so najbolj primerne? Ali gre za nevladne organizacije kot so sindikati, politične in verske skupine, ali pa za vlade držav in mogoče za Združene narode (Sharp 2010, 53-55).

Sharp (2010, 56-57) svetuje upornikom, da se morajo držati načrta, zato da odvrnejo trditve oblasti, da je brez prisile nemogoče obdržati red in pravila. Strateški načrt mora oceniti verjetnost nasilne represije s strani režima in ugotoviti kako se ji izogniti ter o tem seznaniti upornike in ostalo prebivalstvo. Če je nevarnost nasilne represije velika potem morajo organizirati medicinsko pomoč za ranjence. Nevarnosti so najbolj izpostavljeni v primeru demonstracij in

²³ Mednarodna podpora pogosto uporablja nenasilna dejanja kot v primeru Južnoafriške republike, ko so med letoma 1986 in 1991 izvajale ekonomski in politični pritisk zaradi apartheida (Sharp 1992, 50).

parad na ulici, manj pa v primeru stavke, da vsi ostanejo doma in nesodelovanja javnih uslužbencev. Slednje vrši več pritiska na režim kot pa veliko število ranjenih v demonstracijah.

Ko je strategija narejena jo je potrebno posredovati javnosti, da prepriča k sodelovanju čim širši krog ljudi. Slednji bodo bili tako zmožni ukrepati, če bodo razumeli splošno zasnovo in tudi posebna navodila o uporabi. Vse to bo imelo vpliv na njihovo moralo, pripravljenost sodelovanja in uspešnost pri tem. Po sprejetju strateškega načrta se ga morajo uporniki držati in le v izjemnih primerih, ko se res izkaže, da izbrana strategija ni prava in da so se razmere drastično spremenile se lahko naredi drug načrt meni Sharp (2010, 49-52). V planiranje strategije je potrebno vključiti tudi potek tranzicije, ker je pomembno hitro oblikovati novo delujočo vlado²⁴ in s tem preprečiti, da bi v zmedenih razmerah po padcu oblasti prišlo do novega represivnega sistema kot se je zgodilo v Rusiji, Franciji, Iranu in Burmi. Izračunati je treba kolikšen del stare vladajoče strukture je potrebno ukiniti, zaradi njene nedemokratičnosti in katere dele bodo obdržali za izvajanje demokracije. Prav tako je treba vzpostaviti pravno in ustavno bazo (Sharp 2010, 71-74).

Politično kljubovanje skozi mobiliziranje prebivalstva pripomore k bolj enakomerni razdelitvi moči in k okrepitvi neodvisnih civilnih institucij v državi. Znanje in spretnosti pridobljene v uporabi onemogočajo ponovitev prejšnjih razmer in razvoj trajnostne demokratične družbe postane zelo verjeten. Zato nobena zunanja sila ne more zatiranim ljudem dati svobode, ampak si jo morajo izboriti sami.

²⁴ Leta 1988 se je v Burmi zgodil vojaški udar po uspešnih nenasilnih uporih, ki so strmoglavili tri vojaško vodene vlade, ker se novi demokratični voditelji niso zmogli dogovoriti, kdo izmed njih bo zdaj vodil novo vlado (Sharp 2009, 40).

5 SKLEP

Hannah Arendt je zaradi svojega posebnega pristopa k političnemu prostoru, ki ga kot mnogi drugi ni zamenjevala z družbenim, bila sposobna takšne temeljite analize modernega pojava množic in čeprav jih je opisovala na področju Evrope lahko njeno analizo danes apliciramo na razne dele sveta. Množice so univerzalen pojav, ki se pojavljajo skozi daljše zgodovinsko obdobje in so skupne različnim političnim sistemov in ne zgolj izrazito nedemokratičnim. Nastanejo kot posledica vzpostavitve nacionalne države oz. ko ta zaide v krizo, kar se je zgodilo v Evropi po industrijski revoluciji, ko je skokovito narasla brezposelnost in so množice postale socialno izključene. Nacionalna država jim je onemogočala vstop v politiko in javno sfero, postopoma so se odtujile tudi od institucionalnih struktur buržoazije, ki je prevzela vodilno vlogo v novonastali zamišljeni skupnosti kot jo imenuje Benedict Anderson (1988).

Propad razrednega sistema uniči skupni pojavni prostor ter z njim povezano idejo skupnega interesa, da se bi lahko množica organizirala kot multituda nestrukturiranih individualnih interesov. Interes kot kolektivna sila potrebuje stabilno politično telo, ki je zmožno vzpostaviti povezavo med posamezniki in skupino ter tako omogočiti formiranje mnenj in izoblikovanje skupnih ciljev. Če tega ni potem pride do izoliranosti, ki je značilnost množic poleg ostalih kot so osamljenost, odsotnost pravil in presoje, zmožnost ogromne potrošnje, egocentričnost in odtujenost. Vendar zlom razredne družbe in tradicije ob vzponu družbenega in produkcijskega procesa ni nujno nekaj negativnega, ampak odpre možnosti za preizpraševanje karakteristik političnega oz. omogoči nov koncept le-tega.

Nekaj podobnega se zgodi, ko v politični prostor poseže nenasilni upor, ki je bil s strani političnih teoretikov vedno zanemarjen in dojet kot zelo počasen in neučinkovit proces. Niso mu pripisovali velikega vpliva na razmerja moči v družbi, pa vendar se pri tem bolje izkaže kot nasilni upor, slednjega prekaša tudi v dosegu številnih ciljev v kratkem časovnem obdobju. Oblast poseduje moč skozi sodelovanje, podrejanje in poslušnost množic in če se ti vire moči na nenasilen način prekinejo, se lahko politična ureditev sesuje. Drugi viri moči oblasti so materialni kot so promet, komunikacijski sistem, lastnina, naravni in finančni viri in se jih lahko oslabi s pomočjo stavke, bojkotov in večanjem avtonomije v gospodarstvu, prometu itd.

Strateško načrtovanje političnega kljubovanja mora locirati moč oblasti in tudi njene šibke točke, privabiti mora čim več upornikov, tudi iz vrst državnega aparata in potrebno je predvideti proces tranzicije. Velikokrat se je zgodilo, da je bil nenasilen upor uspešen, vendar ni bila dovolj hitro vzpostavljena nova delujoča vlada, kar je pripeljalo do vojaškega udara oz. do vrnitve represivnega režima. Načrt je potrebno izvajati do konca, pri tem biti izjemno discipliniran, česar se zavedajo protestniki v Egiptu, kjer še vedno protestirajo proti počasnim spremembam. Zamenjava režima pri ljudeh vzbudi občutek utopije, vendar vsi predhodni problemi npr. gospodarski, socialni, okoljski itd. ne izginejo, kar je spet nevarnost za obnovo prejšnega represivnega sistema, ki obljublja njihovo rešitev.

Nenasilni upor je prej veljal za bolj zahodni fenomen, zaradi številnih stavk in bojkotov s strani delavskega gibanja, vendar je sedaj zaradi obširnih nenasilnih gibanj v arabskem svetu spremenil to prepričanje. O njem obstaja še ena zmotna predstava in sicer glede njegovega pogleda na človeško naravo kot za inherentno dobro, kar pa ni res, ampak je oboje dobra in slaba. V nenasilnem boju, ki je zelo discipliniran tudi ne moremo govoriti o boju drhali, saj se slednje ne držijo pravil in so izrazito kaotične, lahko pa govorimo o organiziranih množicah. Kar se tiče povezave nenasilnega boja in množic je razveseljivo dejstvo, da nenasilna gibanja ne potrebujejo karizmatičnega voditelja. Na tem mestu lahko potrdim prvi cilj, da skozi nalogo prikažem množice v pozitivni podobi, nasprotno zgodovinski negativni, ki jih opredeli kot podvržene populizmu, nasilju in nezmožne samostojne presoje in organiziranja. Vsak posameznik v množici upornikov je posedoval politično kulturo in izkušnjo, ki mu omogočata vključenost v politične procese in oblikovanje svojih interesov v neodvisni skupini ali instituciji. Dejansko gre za pretvorbo množic v civilno družbo, ki posledično nastane zaradi krepitev vseh družbenih skupin za namen nenasilnega upora. To je velik napredek za množice, ki so bile prej izven vseh političnih zastopstev, tako političnih strank kot sindikatov ter nevladnih organizacij.

V nalogi sem podala analizo nastanka množic, torej dokazala sem vpliv politične oblasti na njen nastanek in tudi pasivnost politike do reševanja problematike množic. V ozadju tega je namen politike, da depolitizirati ljudi, zato da jih ni potrebno vključevati v proces odločanja oz. ne potrebuje njihovih glasov za srejetje politik, ki jih tudi ne bi podprli. V drugem delu naloge pa sem opisala proces emancipacije množic, kako zgenerirajo politično moč ter na nenasilen način zrušijo oblast. Skozi to sem dosegla svoj drugi cilj, tj. aktualizacija teorije množic H. Arendt.

Njena aktualnost je navezana na nenasilne upore, ki so sedaj aktualni in so jih ustvarile množice, zato je tudi slednje potrebno analizirati. Tezo, ki sem si jo postavila na začetku, tj. da množice lahko učinkoviteje, torej brez velikih žrtev, hitreje in celostno, dosežejo spremembo oblasti na nenasilen način in to takrat, ko se zavejo svoje moči, sem v nalogi potrdila. Osvoboditev je možna na nenasilen način, ki je hitrejši in zahteva manj žrtev kot nasilen ter vodi k procesu demokratizacije. Razmerje moči med akterji se spreminja samo v primeru, da se kateri od njih upira. Množice so dokazale, da so same vir moči režima, kar so sposobne obrniti sebi v prid s pomočjo nenasilnih tehnik. Sistem je na oblasti tako dolgo, dokler ima podporo množic.

Za konec pozivam k nenasilnemu uporu vse množice izoliranih in odtujenih posameznikov, ki jih je politična ureditev depolitizirala in tiho odstranila iz procesa odločanja, ki jim kroji vse sfere življenja. Politika nam ne odvzema svobode, ampak nam jo ponuja, da si jo vzamemo.

6 LITERATURA

- Anderson, Benedict. 1988. *Zamišljene skupnosti. O izvoru in širjenju nacionalizma*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Arendt, Hannah. 2003a. *Izvori totalitarizma. Študentska založba*. Ljubljana: Claritas.
- 2003b. *Resnica in laž v politiki*. Ljubljana: Društvo Apokalipsa.
- 1996. *Vita Activa*. Ljubljana: Krtina.
- 2006. *Med preteklostjo in prihodnostjo: šest vaj v političnem mišljenju*. Ljubljana: Krtina.
- Baeher, Peter. 2007. *The masses in Hannah Arendt's Theory of Totalitarianism*. Dostopno prek: <http://www.jstor.org/pss/20711261> (14. marec 2011).
- Balažic, Milan. 2007. *Psihoanaliza politike*. Ljubljana: Založba Sophia.
- Bauman, Zygmunt. 2008. *Identiteta: Pogovori z Benedettom Vecchijem*. Ljubljana: /*cf.
- Canovan, Margaret. 2002. *The people, the masses, and the mobilization of power: the paradox of Hannah Arendt's "populism"*. Dostopno prek: http://findarticles.com/p/articles/mi_m2267/is_2_69/ai_90439538/pg_2/?tag=mantleskin;content (4. avgust 2011).
- Hansen, Phillip. 1993. *Hannah Arendt. Politics, History and Citizenship*. Cambridge (VB): Polity Press.
- Helvey, Robert L. 2004. *On Strategic Nonviolent Conflict: Thinking About the Fundamentals*. Boston (ZDA): Albert Einstein Institution.
- Holst, Johan Jorgen. 1990. *Civilian-Based Defense in a New Era*. Cambridge (MA): Albert Einstein Institution.
- Jalušič, Vlasta. 2009. *Zlo nemišljenja: Arendtovski vaje v razumevanju posttotalitarne dobe in kolektivnih zločinov*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
- McCarthy, Ronald M. in Christopher Kruegler. 1993. *Toward Research and Theory Building in the study of nonviolent action*. Cambridge (MA): Albert Einstein Institution.
- Sharp, Gene. 1973a. *198 Methods of Nonviolent Action. The politics of nonviolent action*. Boston: Porter Sargent. Dostopno prek: <http://www.aeinstein.org/organizationsde07.html> (29. marec 2011).

- 1973b. *Correcting Common Misconceptions about Nonviolent Action. The politics of nonviolent_action*. Boston: Porter Sargent. Dostopno prek: <http://www.aeinstein.org/organizationsde07.html> (29. marec 2011).
- 1980. *Making the Abolition of War a Realistic Goal*. Cambridge (MA): Albert Einstein Institution.
- 1985. *National Security Through Civilian-Based Defense*. Nebraska: Association for Transarmament Studies.
- 1992. *Self-Reliant Defense: Without Bankruptcy or War*. Cambridge (MA): Albert Einstein Institution.
- 2000. *The Role of Power in Nonviolent Struggle*. Boston (ZDA): Albert Einstein Institution.
- 2003. *There Are Realistic Alternatives*. Boston (ZDA): Albert Einstein Institution.
- Sharp, Gene in Bruce Jenkins. 2003. *The Anti-Coup*. Boston (ZDA): Albert Einstein Institution.
- Sharp, Gene. 2009. *Self-Liberation. A Guide to Strategic Planning for Action to End as dictatorship or other oppression*. Boston (ZDA): Albert Einstein Institution.
- 2010. *From Dictatorship to Democracy: A conceptual framework for liberation*. Boston (ZDA): Albert Einstein Institution.
- Šterk, Karmen. 2003. Ali moramo poznati biografijo, da bo razumeli teorijo – Socialnoantropološki uvod in psihoanalitski primer Freudove teorije zapeljevanja. *Časopis za kritiko znanosti* 31 (211): 209–225.